

UNDER KRIGSTJENESTELOVEN.

Da Verdenskrigen bröt ut, blev i Tyskland og Österrike al industri underlagt en krigstjenestelov. Denne lov frätok industriherren retten til at disponere sin bedrift som han vilde.- Der blev i krigsministeriet oprettet avdelinger for de forskjellige industrigrener, og disse avdelinger hadde at skaffe alt nødvendig material som krigen fordrer. Det er indlysende at kun en central-ledelse for hele rikets industri var istand til at efterkomme de enorme materialfordringer som krigsledelsen stiller, og det var denne saa vellykkede gjennomførte organisasjon som satte Centralmagtene istand til at by 3/4 parter av Verden motstand gjennom 4 aar.-

Den avdeling i krigsministeriet, som jeg sorterte under, var den 26de avdeling for anskaffelse av ertser og metaller. Den videre færdig-fabrikation underlaa ikke denne avdeling.

Av ertser og metaller var det fremforalt jern, staal og dets legeringer: kobber, bly og aluminium, som trængtes i ubegrensede mengder.-

Som bekjendt er der i Tyskland og Österrike utallige malmforekomster, dog var en rekke av disse forekomster ikke drivverdige i normale tider, men nu, da nöden stod for dören, blev selv fattige gruper sat i drift, likesom der blev gjennomført en indgripende rationering av alle metaller. Saa at si alt som var fremstillet av metal, kobber, messing og aluminium, og som kunde erstattes av noget andet, for eks. jern, blev rekvirert. Ved Krupp's smeltehytte i Auserfelden blev der saaledes smeltet op mange tusen jernbanevogner, løstet med kirkeklokker, dörhaandtak av messing, kokekar av kobber etc.-

Da serberne slutten av 1915 blev drevet ut av landet, og den direkte forbindelse med Bulgarien og Tyrkiet blev oprettet, fik den 26de avdeling et meget kjærkomment virkefelt. I Serbien forefindes flere utmerkede malmforekomster som for eks. Bor, der er en meget rik kobbergrube.

Paa Balkan hadde grupeindustrien paa grund av de daarlige kommunikationer ikke spillet nogen synderlig stor rolle, men der kom nu svaer fart i arbeidet, blandt andet fandt man slaggheuger fra gruper som hadde vaeret drevet i Romernes tid, og som viste sig at indeholde en saa stor procent metal at det lønnet sig at transportere disse til Österrike og smelte dem op. För jeg gaar nærmere ind paa forholdene paa Balkan, vil jeg först berøre arbeidsforholdene under krigstjenesteloven i Österrike selv.

Som tidligere nævnt, var al grupedrift underlagt den 26de avdeling, og hadde denne oprettet inspektorater for de forskjellige deler av landet, samtidig som hver større grube hadde en egen militærleder. Av de mindre gruper kunde 2-3 være underlagt 1 leder. Militærlederen var en bergingeniör i kapteins rang, og var plådscommandant.-

Som regel tok industrien selv initiativet til at få produksjonen op mest mulig, og spilte militærlederen da ikke den rolle som på de steder hvor industrilederne satte sig på bakken. I sådanne tilfælder blev nemlig ledelsen sat helt utenfor spillet, og krigsministeriet gav militærlederen myndighet til at ta den bestemmelse som han fandt nødvendig for produksjonens fremme.

For at kunne holde et anlag i drift, trængtes fremforalt råstoff, maskiner og redskaper, arbeidere og levnetsmidler. Råstoffet hadde grupperne selv, men det øvrige måtte alt anskaffes gjennom krigsministeriet. - Vilde et anlag kjøpe for eks. redskaper eller transportmidler, måtte det påvise nødvendigheten av samme, og at anskaffelsen vilde tjene til at opretholde eller utvide produksjonen. Særlig i de sidste år av krigen - fra 1917 av - var det meget vanskelig at få de nødvendige materialer, da resurserne var opbrukt. - Jeg vil eksempelvis nævne at da jeg skulde bygge en 25 km. lang høispenningstledning, var det ikke t le om at få jernmaster, men jeg måtte bruke træ. Til kon soller vilde jeg dog nødig bruke træ, og fik jeg militærlederen til at rekvirere et 10 km. langt gjærde som var forarbeidet av H-jern, søiler og dragere.

Bød anskaffelsen av materialer på store vanskeligheter, var det ikke lettere at skaffe de nødvendige kvalifiserte arbeidere for bedriftens gang. Da krigen brøt ut, måtte således 3/4 deler av de ingeniører som var ansat ved Krupp's verk i Østerrike, hvor min far var generaldirektør, rykke ut til fronten, og blev deres arbeide fordelt blandt de gjenblevne ingeniører. Efter en tids forløp blev rigtignok endel ingeniører fri fra fronttjenesten og andre ingeniører inddat, men forholdet blev ikke det samme som før, idet gjennomsnittlig kun halvparten av de nødvendige ingeniører ved normal drift kunde skaffes mens arbeidsmengden vokste. Det samme forhold hersket ogsaa blandt opsynsmændene, og man grep da til den utvei at la de bedst kvalifiserte arbeidere fungere som opsynsmænd. Det er selvsagt at arbeidet, som i og for sig var vanskeliggjort på grund av krigens følger, følte dobbelt tungt for ingeniørerne på grund av overbelastning av arbeidet og de mindre vante opsynsmænd. Fra min egen praksis vil jeg nævne at jeg direkte fra høiskolen overtok malmvaskeriet, et gruberevier med 250 mands belæg, samt alt maskinelt anlag vedkommende ~~xxxx~~ grubene, hvoriblandt sorterte projektering og montage av skaktanlag, og et større kompressoranlag. Følgen var da ogsaa at jeg måtte arbeide fra klokken 8 om morgenen til langt på nat, således at da krigen var slutt, var ogsaa mine nerver utslitt.

Likesom med ingeniører og opsynsmænd blev der gaat frem med utskrivning av mandskap blandt arbeiderne, og blev de yngste og kraftigste, for grubebedrift bedst kvalifiserte folk, tat fra os. At få en arbeider tilbake fra fronten, var meget vanskelig og tok mindst et halvt års tid. Imidlertid varte det ikke længe før der strømmet ind krigsfanger, og blev disse sendt til grubene, hvor der trængtes arbeidskraft. I begyndelsen fik vi utelukkende russiske krigsfanger, og var vi meget heldige med den første transport på 800 mand. Dette var fabrikarbeidere fra Warchau, og likte de det meget bedre at ha et arbeide end at gå omkring i fangeleirene. Til at begynde med hadde vi ved grubene ikke indredet fangeleir, men inkvarterte fangene i barakker i likhet med vore egne arbeidere, dog med den forskjel at der blev dobbelt så stort belæg.

Idet vi gikk ut fra at det var tjenlig for os at disse krigsfanger, følte sig saa vel som mulig, gjorde vi hvad vi kunde for at hjelpe dem, og avsvække den tvangsfølelse de maatte faa paa grund av de bestemmelser og dispositioner som militærlederne traf. Blandt disse bestemmelser vil jeg nævne følgende: Krigsfangene hadde ikke lov til at bevæge sig utenfor barakkene i sin fritid, de maatte i sluttet trop marchere til gruben naar de skulde til eller fra arbeide, eskortert av bajonet-vagt. For sit arbeide fik de intet utbetalt i kontanter, men militærledelsen overtok fortjenesten, og blev denne godskrevet hver av fangene, som da ved frigivelsen skulde faa den utbetalt. Hvorvidt dette skedde eller ikke, er mig ubekjendt, dog er at bemerke at kronens verdi efter krigens slut var saa minimal at fortjenesten for 5 aars arbeide neppe var istand til at bröfö en mand i mere end 2-3 dage. Vi utbetalte 30 öre pr. dag for hver krigsfange til militærledelsen, men godskrev samtidig hver fange en premie, og kjøpte vi for det optjente belöp til hver især av krigsfangene det denne maatte ønske at anskaffe sig indenfor det lovlig tillatte område. Mine krigsfanger anskaffet sig bl. a. instrumenter og övet flittig, saaledes at vi snart hadde et meget godt orkester. Andre kjøpte treskjererverktöi og materialer og drev dette arbeide i sin fritid, ätter andre kjøpte böcker og studerte sprog og teknisk. Idet hele tat var forholdet saa godt som det lot sig gjøre baade for arbeidsgiverne og for fangene indtil der kom en fra fronten avdanket general som overtok inspektionen av krigsfangene. Denne mand fandt at krigsfangene hadde det ältfor godt, og paaböd han at der bygdes fangelagre ved gruberne, likesom indredningen av disse fangelagre blev diktert av ham. Her blev ca. 100 fanger anbragt i et rum, hvor de sov paa brögger ved siden av hverandre i meget uhvilelige forhold. Barakkerne blev omgitt av höie pigtraadgjærder, og patruljerte stadig vagtposter rundt disse. Hver morgen maatte samtlige krigsfanger, enten de hadde været paa skift eller skulde gaa paa skift, stille op til inspektion, og ved de mindste forseelser blev de strengeste straffer paadömt. Det var saaledes ikke noget usädvanlig at der var bundet op 4-5 fanger paa gjærdestolpene, hvor de hang indtil de var besvimet. Denne opbinding sködde paa den maate at armene blev bundet sammen paa ryggen, og fangene blev saa hangt op i stolper efter armene. Selvfölgelig tapte krigsfangene efter denne behandling ält lyst til arbeidet, og vi hadde et ävare spektakel med generalinspektörens vögter. Tilslut lykkes det os dog ved henvendelse direkte til den 26de avdeling at faa generalinspektörens befätning med de krigsfanger som var tildelt gruben, ophævet, og vor tekniske militærleder overtok istedet kommandoen over krigsfangene.

Vore egne arbeidere hadde det heller ikke ältfor godt. Det var saaledes ikke tale om fritid eller ferie, men arbeidet gikk hele året rundt. En söndag i maeneden, samt förste dag jul, paaske og pinse hadde hver mand fri. Naar det forekom at en mand sköftet paa grund av fyld, maatte han som straf arbeide den dobbelte tid, og blev han desuten bundet op hvis det var gjentagelsestilfælde.

Det er mig fortalt at man her i Norge under krigen fölte mangelen paa levnetsmidler sterkt, men jeg tör sikkert si at denne mangel ingen sammenligning tæler med den som hersket i Mellem-Europa.

Der blev den mest yderliggående rationering gjennomført, og der fandtes ikke den ting av levnetsmidler, nydelsesmidler eller klæggjenstander man kunde faa uten paa kort, men hvad nyttet det at faa kort, naar vi ikke engang fik det høiest beskedne kvantum som kortene foreskrev, da der ikke fandtes dækning for disse. I 2aar fik vi saa at si intet andet kjøt en høstekjøt, og dette i latterlig smaa mængder, omtrent som 2 kjøtkaker pr. mand pr. uke. Naar dertil kom at kjøttet skrev sig ofte fra halvdøde best, kan man tænke sig til hvad nydelse det var. Poteter var det man fik rikeligst av, men da poteter ikke er av de levnetsmidler som er lettest at opbevare i store mængder, kan man tænke sig til hvilke uhyre kvanta som blev beskadiget paa forpleiningsvesenets lagre, og resultatet var da ogsaa at man til stedighet fik halvraatne poteter tildelt. I Mellem-Europa benytter man jo meget grønsaker, og blev der herfor skaffet en erstaining som populært kaltes "Brähtverhau" d.v.s. Staaltraadgjærde. Betegnelsen karakteriserer noksaa nøie hvilken smak de tørrede-grønsaker hadde. Jeg vil bemerke at erkehertug Friedrich saa at si fik monopol paa denne grøn-sakeleverance, idet han fra sit gods i Böhmen forbrøget saa at si hele riket. Denne erkehertug Friedrich var kun en ganske kort tid ved fronten, hvor han gjorde sig umulig, og trak sig derefter tilbake til sit gods. Han fik da tilnavnet "Friedrich de Rahmreiche" d.v.s. Den fløterike istedetfor

Melk og ~~flaks~~ sukker var meget vanskelig at faa, og fik jeg for eks. med kone og et barn 1/8 l. melk pr. dag. Hvetemel var overhodet ikke at faa, og vil jeg eksempelvis nævne at da vi hadde opdaget at en vertinde som bodde i en avsides dal 30 km fra vort bosted, hadde hvetemel, kjørte vi en søndag eftermiddag dit op for at faa en pandekake hver.- Det er intet under at arbeidsydelsen ved en saadan forpleining maatte bli daarlig. Da arbeiderne en gang klaget over at de ikke kunde holde de samme ydelser som før, deltok jeg en uke i det manuelle arbeide paa foranledning av direktionen. Jeg maatte da konstatere at vi kunde holde arbeidstempoet som tidligere de 4 første timer av skiftet, men var vi da ikke lenger motstandsdygtig, og gav den mellommat som blev medbragt til arbeidsstedet ikke den nødvendige næring til at vi kunde holde ut yderligere 4 timers strengt arbeide. For grubens vedkommende gik vi derfor over til at indføre 6 timers skift for de arbeider som maatte forceres, og viste det sig da at der i disse 6 timer blev utført like meget - om ikke mere - arbeide end paa 8 timers skift.

Som tidligere nevnt fik den 26de avdeling av krigsministeriet et stort arbeidsfelt paa Balkan da serberne slutten av 1915 blev slått tilbake.- Krigsministeriet forlangte da av Krupp's direktion at de tilblikkelig skulde stille en berægningsfører til disposition for Balkan, og spurte min far mig om jeg hadde lyst til at reise. Endskjønt jeg gik med gifter-tanker, svarte jeg med en gang "ja", og var allerede samme aften paa vei til Wien, hvor jeg straks møtte mig for den nye chef for 26de avdeling der, dr.....- Jeg blev ikke litet overrasket ved at træffe en studiekamerat som hadde tatt sin diplomeksamen et aar før mig, og som netop hadde tatt sin doktorgrad og nu sat som chef for denne store organisation. Som navnet sier, var han selvfølgelig jøde, og besat han i aller høieste grad fræk-

Guarant⁵. p. B. J. ...

hetens naadegaver. Men naar det regner paa presten, saa drypner det paa klokkeren, og saadan var det ogsaa her, for jeg tok selvfølgelig min gamle studiekolega som saadan, mens hans utallige underordnede like til i oberst rang, saa op til ham som til en avgud. Jeg fik da ogsaa sat igjennem at der blev tilstaaet mig fuld ret til at disponere paa egen haand over alt som vedkom 26de avdelings anskaffelse av materialer i Bulgarien. Samme nat sat jeg allerede paa toget, og reiste jeg fra Belgrad til Sofia med det første tog som gik efterat den direkte forbindelse var gjenoprettet. Her hadde jeg for første gang anledning til at betrakte et virkelig glimrende teknisk arbeide i en jernbanebro som var bygget over Nishava paa utrolig kort tid av de østerikske pinnérer. Broen var bygget sammen av profiljern og traverser som en Mekano.

I Nish maatte jeg imidlertid overnatte, og fik jeg av pladskommandanten anvist bosted hos en indfødt serber. Da vagtposten bragte mig dit, gjorde han serberen oppmerksom paa at han den følgende morgen kl. 7 vilde indfinde sig, og hvis jeg da ikke var i bedste velgaaende, skulde serberen og hans datter bli hængt. Da vagtposten hadde trukket sig tilbake, begyndte jeg en underholdning med serberen, som var aldeles vetskraemt, men litt efter litt tödde han op da jeg fortalte ham at jeg var nordmand. Forholdet mellem os blev saa godt at han tilslut grov bort det stampete leirgulv under min seng, og aapnet en kjelderlem. Men først hadde han hængt for vinduene med dobbelte uldtepper og stengt alle dörrer. Han forsvandt ned i kjelderen, og det varte ikke lange før han kom op igjen med en stor krukke vin, frugt, en melpose og nydelige fransbröd. Mens manden og jeg delikaterter os med vinen, lavet datteren nogen enestaaende omeletter med sviskekompot, samt speilegg, saa jeg led saavisst ingen nöd der. Først langt ut paa natten hadde vi tömt den store vinkrukken, og var jeg da manden behjælpelig med at kaste paa leiren og stampe denne fast igjen, saaledes at alle spor var utslettet. Jeg var imidlertid kommet i en meget sövnlig tilstand, og det sidste jeg husker av aftenen var at manden knelte foran min seng, kysset min haand, og bad om at jeg ikke maatte forraade ham hos Østerikerne.

Fra Nish ~~xxxxx~~ reiste jeg næste dag, og ankom jeg om aftenen til Sofia, hvor jeg meldte mig hos det østerikske ministeriums representant, fra hvilken jeg fik introduktionskrivelser til de forskjellige bulgarske ministerier, og da særlig til handelsministeriet, hvem det bulgarske bergvæsen sorterte under. Her hadde jeg den samme overraskelse som i Wien, idet chefen for bergvæsenet ogsaa var en studiekamerat, dr..... - Av denne herre hadde jeg stor nytte, idet han gjennengik med mig alle malmforekomster som fandtes i Bulgarien, og hans glæde var stor naar vi om aftenene fik en rigtig studenterkneipe med meget öl istand.

Det bulgarske folk er for størstedelen bondefolk med forholdsvis lav kultur. Mændene arbeider litet og uten arbeidslyst, hvorimot kvindene er flittige og paaletelige. Mændenes beskæftigelse bestaar væsentlig i at drikke tyrkisk kaffe og röke cigaretter og kjöre til markedet med landmandsprodukter. Da jeg reiste fra Wien, hadde en bekjendt git mig det raad at jeg skulde ta med mig en stor krukke med insektpulver, for efter hans mening var det ikke mulig for en civilisert mand at leve der nede uten dette. Det fik jeg da ogsaa föle, for selv i de bedste hoteller med undtagelse av hotel "Bulgarie", der som regel var overfylt, hadde alle hoteller væggedyr av værste sort.-

Flere steder i Bulgarien, bløndt andet i Sofia selv, og i dens umiddelbare omegn, kommer varme kilder op av jorden, og er disse utnyttet til folkebad, som er utstyrt overraskende pent. Naar man ser de skitne, skjægete og lusete bønder komme ind i disse bad, hvor veggene er klædd med marmor, gir dette et eiendommelig indtryk.

Bulgarien er i det store og hele et kalde et sterkt kupert fjelland, en undtagelse finder vi i den store høislette omkring Sofia, og lavsletten omkring Filipopol og ned til Adrianopol, samt endel sletter paa Østkysten.

Likesom i Norge findes der mange malmbforekomster, men enten er disse fattige eller de ligger saa langt fra kommunikationerne at der ikke har utviklet sig noget stordrift. Det vil føre allfor langt at regne op alle de forekomster jeg saa paa i Bulgarien, og vil jeg derfor indskrænke mig til at fortælle litt om min hovedopgave der nede, nemlig utbygning av gruben Tzar-Assen, som er beliggende i Rodopifjeldene 70 km. fra nærmeste jernbanestation som er Filipopol. Malmbforekomsten er blyglans, og var der ved kontakten i Hången og Ligen Fahlertze, hvis gjennemsnittsanalyse for et aar viste 600 gram sølv og 24 gram guld pr. ton. Naar jeg efter mit første besøk der nede forela befaringsrapporten for Krupp, besluttet denne sig til at erhverve option paa gruben, hvilket ministeriet ogsaa gik med paa. Efter dette fik jeg saaledes en dobbeltstilling, idet samtidig som jeg overtok indredning og driften av denne gruben, blev jeg ogsaa krigsministeriets sakkyndig for ertzer og metaller.

Den vei som førte fra Filipopol og op til gruben blev benyttet som transportvei for tropper, der kaa nordenfor Saloniki, og kjørte stadig trenkaravaner frem og tilbake til og fra fronten. Disse karavaner var i en ynkelig forfatning. Enkelte 4-hjulte vogner hadde ikke mere end 2 a 3 hjul, mens der var sat paa en slæpestok til erstatning av de ødelagte hjul. Som trækdyr fandtes okser, bøfler, hester, kjør, esler og mulddyr.

Da der i Wien blev truffet bestemmelse om at gruben skulde settes i drift, fik jeg bemyndigelse til at anskaffe de nødvendige maskiner, og blev disse rekvirert fra bestaaende anlæg i Østerrike. Den 1. mai 1916 ankom et ~~sk~~ helt jernbanetog med maskiner og materiel til gruben, og 5 maaneder efter den 1. oktober hadde vi det elektriske kraftverk, bormaskinelt anlæg, heiser og verksted i drift. Som hjelp hadde jeg 3 østerrikske grubearbeidere, 1 smed og 1 altmuligmand, mens jeg som arbeidere hadde bulgarere, grækere, tyrkere, albanesere, italienere og serbere. Italienerne var de mest brukbare, ja jeg tør si rigtig flinke folk, dernæst kom tyrkerne der samvittighetsfuldt gjorde det man påbød dem, selvom deres kvalifikationer laa i en anden retning. De øvrige, bulgarere, grækere etc. var aldeles haapløse som arbeidere, og var det nødvendig at opsynsmændene stod over dem med stokker for at faa arbeidet til at gaa. Nu var det jo saa at de bedste folk blandt bulgarerne var ved fronten, saaledes at indtrykket av bulgarerne som arbeidere vel var noget dærligere end det vilde ha været hvis ikke de bedste hadde været borte. Jeg tok for eks. til bormaskinerne i gruben helt unge gutter i 16 aarsalderen, og blev disse ganske brukbare, saaledes at vi i november måned samme aar årev med et lag paa 3 skift 100 m stoll. Værre var det at skaffe maskinister for det elektriske kraftverk, for der måtte jeg jo absolut ha politelige folk, og fik jeg borgermesteren fra nabolandsbyen ansat som maskinist, da han var

anbefalt mig som den mest pålitelige mann i omegnen. Imidlertid varte det ikke lange før jeg oppdaget at mannen laa og sov på nattsiftet, hvorefter jeg tok inn eldre kvinder som maskinpassere og viste disse sig at være meget samvittighetsfulde og pålitelige da de ikke drak.

Alt hvad der trængtes til gruben måtte skaffes utenfra, og overtok min kone - jeg hadde imidlertid været hjemme og giftet mig - vort levnetsmiddelmagasin og forpleining. Vi hadde gaende 12 bøffelspann mellem gruben og Filipopel, og kjørte disse malm nedover og levnetsmidler tilbake. Disse spann kjørte hver mandag fra gruben, og kom tilbake igjen hver lørdag. En gang de kom tilbake syntes jeg at bemerke at bøflene var blitt saa magre, og undersøkte jeg straks om det virkelig var vore bøfler. Vi var nemlig blitt advart mot utbytning av bøfler, og da vi hadde kjøpt unge, kraftige dyr i 6 års alderen, laa det nær at tro at disse ville bli utbyttet i eldre dyr om vi ikke passet på. Vi hadde derfor foruten at ha merket bøflene med tydelige merker på hornene, ogsaa merket dem mellem bukbenene, og dette visste ikke andre end jeg og en av mine øpsynsmænd om. Vi tok da en efter en bøffel med ind i stalden og undersøkte for lukkede dører om hvorvidt merket mellem benene var der, ti selvfølgelig hadde kjeltringene sat vort merke på hornene til de ombyttede bøfler. Av de 10 bøfler som kom ind den kveld, var 6 stkr. ombyttet, og nu begyndte en meget fornøielig scene. Jeg sammenkaldte de 6 østerrikere med hver sin staur, samtidig som vi hadde vore revolvere parat, og saa blev bøffeldriverne en efter en fremkaldt. Vi foreholdt dem hvad de hadde gjort, og henstilte til dem at gaa til bekjendelse hvis de vilde undgaa juling, men de bødtyret at de intet galt hadde gjort og henviste til merkene på hornene. Dette nyttet dem imidlertid intet, og de fik saa meget stokkepryl at de tilslut gik til bekjendelse og fortalte hvem de hadde byttet bøfler med. For at folkene ikke skulde rømme, blev de indestengt i en kjelder til mandag morgen, og den ene øpsynsmænd kjørte da med ned til Filipopel for at faa vore dyr igjen. Jeg kunde fortælle mange episoder der nede fra, saaledes om hvordan jeg blev opppasset og forfulgt da jeg en gang hadde hentet penger til lønning fra banken.

Klimaet oppe ved gruben var ganske bra. Vi hadde aldrig mere end 40 graders varme om sommeren, mens der nede i Filipopel kunde være over 50 grader. Om vinteren hadde vi op til 1 fot sne, saaat jeg eng gang måtte kjøre med slede, men dette var exceptionelt, og folk der nede visste ikke engang hvorledes man spandte for en slede.

Nytaarsaften 1917 mens jeg sitter inde i stuen og spiser aftens, hørte jeg hunden gjødde voldsomt utenfor. Jeg gikk ut, og fik se at en stor bjørn stod og spiste av hundens mat. I befiispelsen spreng jeg ind på kjøkkenet og fandt en vedskje som var kastet efter bjørnen. Først etterpå kom jeg til at tænke på Browningen som laa like ved siden av. At det var en bjørn var sikkert, for arbeiderne som skulde på skift neste dag, snudde på veien da de hadde mødt bjørnen. Søndagen efter hadde vi almindelig bjørnejagt like utenfor husene, hvori deltok en hel del arbeidere, men bamsen var for snar, saa vi greidde ikke at knipe den.

Ulver var der ogsaa, og en nat da isgangen hadde forarsket stands ved kraftverket, måtte jeg med smeden op til dammen som laa 3 km. borte. Vi beveget os med hver sin revolver, da vi hørte ulvane hyle oppe på fjellen. Vi hadde ogsaa med os hver sin kribdelykt med lyskæster, og lyste vi til hver vår side, saa bestene holdt sig inde.

Det var ikke akkurat nogen hyggelig situation vi var i oppe ved dammen, hvor ulvene omringet os mens vi arbeidet med isen, og først da vi fik sprængt bort isen ved endel dynamitpatroner, fandt ulvene det raskeligst at trekke sig tilbake.

I Bulgarien hersket en korrupsjon som vi her vanskelig kan forestille os. Jeg hadde således gjennom det Østerrikske krigsministerium bestilt en vaggon dynamit, og en vakker dag kommer en politipatrulje op til gruben, og vilde arrestere mig.. Gendarmene som jeg kjendte fra før visste ikke hvad grunden var, men der var ordre til at jeg skulde føres ned til Filipopoliebløkkelig.. Vi red da nedover direkte til prefekten, som fortalte at indførsel av sprængstoff i Bulgarien var forbudt, og loven krævede arrestation av vedkommende som indførte sprængstoff. Jeg fremholdt da at dynamitten var sendt mig av det Østerrikske krigsministerium, og den bulgarske jernbane hadde mottatt og transportert sprængstoffet gjennom hele Bulgarien uten at jeg hadde fått besked fra gransen. Følgelig måtte jernbanen, og ikke jeg være ansvarlig. Da jeg imidlertid trængte dynamitten, gjorde jeg ham det forslag at jeg skulde betale ham 2000 leva og fjerne dynamitten i løpet av natten.

Vi kjørte ned til stationen og ordnet dette, og da vi efter en bedre aftens den neste morgen ~~xxx~~ gik fra hinanden, var dynamitten allerede langt på vei op mot gruben med kommandantens egne vagtposter som eskorte.

Efterat jeg hadde været i Bulgarien et års tid, blev jeg angrepet av malariefieber, og blev min tilstand tilslut saa umulig at jeg måtte ha klimaveksel. Da jeg kom tilbake til Østerrike, fik jeg i opdrag at projekteere et kraftverk for Krupp. Efterat bygningen var besluttet, og arbeidet iværdsat en entreprenør, hadde jeg den kontrollerende byggeledelse for samme, samtidig som jeg hadde bygningen av høispendtledningen

Ved dette kraftverk beskjeftiget vi 600 mand, hvorav 400 italienere, 100 russere og 100 Østerrikere. Dette kraftverk skulde foruten at levere kraft til Krupps private gods, ogsaa levere kraft til smeltehytten, og blev bygningen av sidste grund erklært som krigsbegunstiget bygning d.v.s. at krigsministeriet hadde interesse av at man hurtigst mulig blev færdig for at smeltehytten kunde forhøie sin produktion. Som følge derav blev der beskjeftiget saa mange folk. Imidlertid var arbeidernes ydelse sunket saa betragtelig paa grund av underernæring at man måtte gaa helt over til 6 timers skift. Den 3 km. lange stoll var slaatt igjennem paa 1 aar, idet vi hadde flere indslag, men blev leverancen av maskinerne forsinket, saaledes at anlægget først kom i drift efter krigens slut. Jeg vil her nævne at den kommissionelle byggetilladelse fra de civile myndigheter først blev gitt efterat stollen var drevet gjennem og størsteparten av anlægget var færdig, hvilket viser med hvilken kraft man kunde arbeide med krigsministeriets understøttelse uten at bry sig om de civile myndigheter.

I denne forbindelse vil jeg ikke unslate at nævne fru Bertha Krupp som om sommeren opholdt sig paa slottet i Blümbach, og som ved stor interesse fulgte arbeidets gang. Ved denne sin interesse forstod hun i den korte byggetid at vinde alles hengivenhet.

Som De mine herrer kan seke vil fresten var arbeidet der noesunder krigen meget interessant, men samtidig i høieste grad opslitende, for hver især av os ingeniører måtte holde saa at si ubegrenset arbeidstid, og vi fulgte krigens gang ved fronten med den største interesse og levte i stadig spænding over utfaldet.

Da endelig sammenbruddet kom, var det allikevel ikke mange som tok sig saa svært nær av det, ti man var simpelthen godt træt, og ønsket kun fred og ro og levnetsmidler saa ført som mulig, og det var ingen som ante at det endda skulde være flere år før nogenlunde normale forhold og rikelig med levnetsmidler indtraf.